

decembar 2021

CIVILNO DRUŠTVO
U RAZGOVORIMA
O BUDUĆNOSTI ZEMLJE:

ČUJE LI SE NAŠ GLAS?

UVOD

Bosna i Hercegovina (BiH) se trenutno suočava s jednom od najvećih političkih kriza od kraja rata. Blokiran je rad Parlamentarne skupštine BiH, kao i Vijeća ministara. Vlada Federacije BiH djeluje u tehničkom mandatu još od 2018. godine. Među građanima vlada nervoza i strah. Siromaštvo i nezaposlenost naročito su izraženi tokom pandemije. U zdravstvu i pravosuđu vlada kriza, a građani nemaju povjerenja u institucije. Korupcija je široko rasprostranjena, građani se osjećaju bespomoćno, a trend odlaska iz zemlje se nastavlja i u pandemiji. Iz zemlje prvenstveno odlaze mladi, ali i cijele porodice.

Evropski put BiH više nije na dnevnom redu razgovora na domaćem i međunarodnom nivou kao ni u javnosti. Ispunjen je samo jedan od 14 prioriternih uvjeta Evropske komisije koje BiH mora ispuniti da bi otpočela pregovore o članstvu.

Može se reći da status kandidata u EU nikada nije bio dalje za BiH.

I MI SE PITAMO ZA BUDUĆNOST BIH!

Svih ovih godina EU je uzimala u obzir stavove nekoliko političkih lidera koji zapravo ili blokiraju ili usporavaju evropske procese. Glas i stavovi građana i građanki, kao i civilnog društva, ne čuju se u javnosti. Žene, koje čine više od 50% stanovništva BiH, ponovno su isključene iz razgovora o reformama važnim za budućnost zemlje.

Ko ima pravo isključiti više od polovine stanovništva jedne zemlje iz onoga što je od vitalnog interesa za sve građane i građanke?

Civilno društvo, naročito organizacije koje se zalažu za ljudska prava žena i rodnu ravnopravnost, koje dijele evropske vrijednosti i koje su prirodni saveznici EU, moraju biti uključeni u dijalog o budućnosti zemlje.

Ženski glasovi, stavovi i perspektive moraju se čuti i integrisati u sve politike i zakone. I ne samo zato što one čine više od 50% stanovništva, već zato što postoji veliko znanje i iskustvo u svim područjima o kojima se raspravlja, a BiH nema luksuz da to znanje i iskustvo odbaci. Uostalom, praksa je pokazala da zemlje u kojima vlada ravnopravnost, gdje svi imaju jednake mogućnosti učešća u donošenju odluka u svim područjima života i rada, su i ekonomski razvijene i napredne.

Žene iz organizacija civilnog društva koje se dugi niz godina zalažu za ravnopravnost spolova, prate provođenje zakona i politika te blisko sarađuju s akademskom zajednicom, medijima i građanima_kama moraju biti dio svih političkih procesa i važni akteri u budućim razgovorima.

Na internetskoj stranici Delegacije EU u BiH se navodi da je „*ojačano civilno društvo ključna komponenta svakog demokratskog sistema i da bi ga institucije Bosne i Hercegovine trebale prepoznati i tretirati kao takvo.*“

Dodajmo da bi je kao takvu trebale prepoznati i institucije EU, posebno kada je riječ o ženskim organizacijama koje su do sada pokazale da su konstruktivne i spremne na zajednički rad i saradnju na raznim pitanjima diljem BiH.

KLJUČNA ZAPAŽANJA IZVJEŠTAJA ZA BiH (2021.)

Prema Izvještaju o BiH za 2021. godinu nije bilo značajnog napretka ni u jednom području.

Država nije ispunila nijednu od ključnih obaveza potrebnih za napredak prema članstvu u EU. Ženska prava i rodna ravnopravnost izrazito su podzastupljeni, iako su ključni za napredak u svim područjima. U situaciji u kojoj je više od polovine stanovništva u zemlji kontinuirano diskriminirano i neravnopravno, primjetan je nedostatak preporuka vezanih za rodnu ravnopravnost i u ovom posljednjem Izvještaju o BiH.

Preporuka za konkretno djelovanje državnih institucija kada je u pitanju rodna ravnopravnost gotovo da nema, a kroz tekst analiziranih poglavlja nalaze se samo četiri preporuke, kao i u prethodnom Izvještaju iz 2020. godini. Jedina preporuka koja se odnosila na unaprjeđenje prava žena a koja je ranije bila uključena (odnosi se na potrebu usklađivanja porodiljnih naknada na nivou BiH) iz ovogodišnjeg izvještaja je uklonjena.

I u ovom izvještaju nastavljena je ista praksa kao i 2020. godine, gdje se pitanje rodne ravnopravnosti ne obrađuje na jednom mjestu već je prožeto kroz različita poglavlja, s rodno raščlanjenim podacima u različitim odjeljcima izvještaja. Iako izvještaj sadrži pomenute podatke o stanju prava žena, to nije dovoljno.

Izvještaj EK trebao bi poslati snažniju poruku i pozvati vlade da poduzmu radnje u pravcu osiguranja provedbe standarda rodne ravnopravnosti, kao i konkretno ukazati na sve propuste države u područjima u kojima se mora postići napredak.

PREPORUKE

Sva poglavlja izvještaja trebala bi sadržavati rodnu perspektivu i uzeti u obzir različite potrebe žena i muškaraca.

Pitanja pomenuta u izvještaju koja se odnose na rodnu ravnopravnost trebaju biti formulisana u obliku preporuka za djelovanje Vlada na svim nivoima odlučivanja.

PRIJEDLOZI ZA IZVJEŠTAJ ZA BIH ZA 2022.

KLJUČNO PODRUČJE ZA POBOLJŠANJE

PREPORUKE

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH mora se u potpunosti implementirati u praksi u pogledu sastava svih tijela na svim nivoima vlasti.

Mora se osigurati puna provedba Zakona o zabrani diskriminacije u BiH, uz obavezu državnih institucija da razvijaju i održavaju bazu podataka o slučajevima diskriminacije koji su relevantni za rješavanje prijavljene diskriminacije žena.

Političko sudjelovanje

Kao što je prepoznato u Izvještaju za 2021. godinu, učešće žena u politici, a posebno na vodećim pozicijama u političkim strankama, i dalje je nisko. Kvota od 40% iz Zakona o ravnopravnosti spolova BiH još se uvijek ne provodi, niti se s ovim zakonom usklađuju drugi propisi, što doprinosi kontinuiranom isključivanju žena iz političkih procesa i aktivnog učešća u važnim odlukama. Pored toga, BiH treba provesti već usvojenu preporuku UN CEDAW Komiteta o izmjenama i dopunama Zakona o Vijeću ministara kako bi se osiguralo da najmanje 40% žena bude imenovano u ovo tijelo.¹

Odbijanje provedbe Zakona o ravnopravnosti spolova i nastalih obaveza još je jedna potvrda da ne postoji politička volja da se diskriminacija žena u političkom i svim drugim oblicima odlučivanja zaustavi. Žene, ženska stručnost i ženske organizacije civilnog društva kontinuirano su isključene iz svih reformskih i pregovaračkih procesa, čemu svjedočimo i danas kada se ovi razgovori intenzivno vode, uključujući i one oko ustavne reforme. Isključivanje žena, kao i ženskih OCD koje ukazuju na diskriminaciju prisutne su i u procesu EU integracija BiH, gdje žene nisu dovoljno zastupljene u relevantnim institucionalnim mehanizmima.

Romkinje se u cijelom izvještaju spominju u samo jednoj rečenici, što ne odražava ni žensku ni manjinsku perspektivu koja je ključna za razumijevanje položaja i prava Romkinja u BiH. U okviru pitanja rodne ravnopravnosti, kao npr. pitanja zastupljenosti žena u politici, nema dokaza koji ukazuju da Romkinja gotovo da i nema na izbornim političkim pozicijama, te da se ispred manjina uvijek biraju muškarci.

¹ Inicijativa za izmjenu Zakona o Vijeću ministara BiH kojom bi se ovaj zakon uskladio sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i preporukom UN CEDAW Komiteta nije usvojena na sjednici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH u aprilu 2021.

Nasilje nad ženama/rodno zasnovano nasilje

Evropska komisija je još jednom jasno identificirala potrebu za poboljšanim institucionalnim odgovorom na potrebe vezane za rodno zasnovano nasilje, uključujući zaštitne mjere, podršku žrtvama, pravnu pomoć i sigurno sklonište, kao i prikupljanje podataka. Izvještaj za 2021. također ponovno naglašava potrebu za ubrzanjem procesuiranja zločina seksualnog nasilja, te osiguravanjem odštete ženama žrtvama ratnih zločina i osiguranjem zaštite svjedoka.

Krivični postupci u predmetima rodno zasnovanog nasilja i dalje su dugotrajni i ne dopuštaju isključenje obavezne medijacije u brakorazvodnim parnicama, uslijed čega izostaje zaštita majke i male djece u slučajevima nasilja u porodici.

Uprkos apelima međunarodnih mehanizama da sve vlade, u odgovoru na pandemiju, moraju sigurnost žena staviti na prvo mjesto, različite usluge pomoći i popratne usluge i dalje pružaju samo OCD.

PREPORUKE

Potrebno je poboljšati institucionalni odgovor na rodno zasnovano nasilje, između ostalog kroz zaštitne mjere, podršku žrtvama, pravnu pomoć i sigurno sklonište.

Ekonomska i socijalna prava žena

Antidiskriminacijske odredbe u radnom zakonodavstvu još uvijek se ne provode u praksi, naročito kada je riječ o neusklađenim odredbama o porodiljnim naknadama i rodnoj diskriminaciji u području rada, uključujući pristup zapošljavanju.

Dugogodišnja preporuka o potrebi uvođenja jedinstvene minimalne naknade i zaštite na porodiljnom dopustu u cijeloj zemlji izbačena je iz Izvještaja za 2021. godinu, uprkos nedostatku napretka u tom pogledu, a to se pitanje spominje samo kratko i općenito .

Evropska komisija u svojim izvještajima kontinuirano naglašava problem nedostatka rodno raščlanjenih podataka kada je riječ o zastupljenosti žena u različitim sektorima i razlikama u plaćama, a to pitanje još uvijek nije riješeno kroz statističke sisteme nadležnih institucija.

Pandemija COVID-19 posebno je teško pogodila žene, koje čine veliku većinu zaposlenih u zdravstvenom i socijalnom sektoru,² kao i u sektoru trgovine, koji su više izloženi riziku od zaraze. Žene su više pogođene otpuštanjima, posebno u osjetljivim sektorima usluga, ugostiteljstva i turizma, gdje čine većinu zaposlenih. Prema podacima organizacije UN Women,³ tokom pandemije 13% žena je izgubilo posao u odnosu na 8% muškaraca. Stoga bi sve mjere oporavka trebale uključivati rodnu perspektivu.

Podaci jasno pokazuju da se velika većina poslova u kući ili vezanih za porodicu i brigu o djeci smatra „ženskim poslovima“, odnosno da te poslove isključivo ili uglavnom obavljaju žene. Naime, u čak 93,8% veza, sve ili većinu navedenih poslova obavljaju žene.⁴ Zabrinjava činjenica da je u izvještaju za 2021. godinu izostavljen ranije prepoznati nedostatak podrške za izdržavanja djece i vrtića.

PREPORUKE

Potrebno je provesti procjenu rodnog utjecaja svih relevantnih zakona koji su doneseni ili će biti doneseni u bliskoj budućnosti kao odgovor na pandemiju.

Novi nacrt Strategije zapošljavanja Federacije BiH za period 2021-2027. mora uključivati rodnu perspektivu i posebno uključiti marginalizirane žene u aktivnosti zapošljavanja/samozapošljavanja.

Potrebno je uspostaviti sistem redovnog prikupljanja detaljnih statističkih podataka o položaju žena, posebno u zapošljavanju, plaćama i naknadama u različitim sektorima zapošljavanja.

2 Prema službenim statistikama entitetskih zavoda za statistiku u Federaciji BiH ima 2.917 doktorica medicine, naspram 1.838 doktora medicine, s tim da se ova struktura dodatno povećava kada je u pitanju struktura zdravstvenih tehničara i medicinskih sestara: 10.436 žena i 2.906 muškaraca. U Republici Srpskoj u javnim zdravstvenim ustanovama zaposleno je 6.633 žena i 1.965 muškaraca.

3 UN Women. Utjecaj COVID-19 na živote žena i muškaraca i njihova sredstva za život

4 <https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2020/09/Utica-j-rodne-podjele-porodi-c4%8dnih-i-ku-c4%87anskih-poslova-na-profesional-ni-c5%beivot-zaposlenih-c5%beena-u-BiH.pdf>

Sve manji prostor za civilno društvo

Čak se i prije krize civilno društvo suočavalo s problemom sve manjeg prostora za rad, naročito onih organizacija koje se bave pravima žena i rodnom ravnopravnosti. Organizacije civilnog društva preuzele su ulogu institucija tokom krize COVID-19 i pružile najveći odgovor na posljedice, uprkos činjenici da se prostor u kojem su radile proteklih godina sve više smanjuje. Također, premda suočene s većim opsegom posla i okupirane pružanjem dodatnih usluga, ženske organizacije civilnog društva su tokom pandemije nastavile insistirati na izmjenama i dopunama zakonodavstva i usklađivanju zakonodavstva s međunarodnim standardima, ne zaustavljajući niti jedan od svojih procesa. zagovaranja. Sektoru civilnog društva, koji čine uglavnom zaposlenice, potrebna je kontinuirana podrška, što još jednom dokazuje da bez njene brze reakcije ne bi bilo gotovo nikakvog odgovora na posljedice krize.

Najnoviji izvještaj ukazuje da nije postignut napredak u smislu osiguravanja povoljnog okruženja za djelovanje civilnog društva te da je potrebno osigurati smislene i sistemske konsultacije s civilnim društvom.

Pored toga, Evropska unija, kao jedan od najvećih donatora civilnog društva u BiH, traži da lokalne organizacije doprinose projektima u iznosu od 5% i 10%, što je za njih, kao neprofitne organizacije, gotovo nemoguće. To dodatno onemogućava pristup sredstvima, a civilno društvo polako nestaje.

Postoji realna opasnost da će se gašenjem organizacija civilnog društva ugasiti i kritike na račun vlasti i pozivanje na odgovornost prema svim građanima. Kontinuiranom podrškom civilnom društvu poslala bi se poruku Vladi da i ona treba podržati i graditi partnerstvo sa ženskim organizacijama i raditi s njima, čuti njihov glas i perspektive.

PREPORUKE

Potrebno je uspostaviti povoljno okruženje za rad OCD u BiH, kao i osigurati finansijsku podršku ženskih OCD koje podržavaju žene u ostvarivanju njihovih prava.

Potrebno je ukinuti zahtjev da OCD prilikom apliciranja za projekte koje finansira EU trebaju osigurati učešće iz vlastitih sredstava.

PRAVA ZA SVE

PRAVA ZA SVE je bh. organizacija civilnog društva koja se bavi zaštitom i zagovaranjem ljudskih prava u cilju stvaranja pravednog i demokratskog društva zasnovanog na principima ljudskih prava. PRAVA ZA SVE traži odgovornost države za poštovanje, zaštitu i ostvarenje ljudskih prava za sve; traži pravdu za žrtve kršenja ljudskih prava; promovira jednake mogućnosti za sve, bez obzira na spol ili rod, onesposobljenje, rasu ili status manjine, spolnu ili rodnu orijentaciju, ili bilo koju drugu razliku; podržava razvoj vještina i osnaživanje isključenih grupa i zajednica.

Ova publikacija je nastala u okviru programa "No EU Integration Without Women's Participation" i u saradnji sa Ženskom zagovaračkom grupom koju čine: Prava za sve (Sarajevo), ICVA (Inicijativa i civilna akcija) (Sarajevo), Udruženje „Zemlja djece“ (Tuzla), Fondacija „Udružene žene“ (Banja Luka), Fondacija lokalne demokratije (Sarajevo), Fondacija CURE (Sarajevo), Centar ženskih prava (Zenica), Udruženje „Žena BiH“ (Mostar), Udruženje SEKA Goražde, aktivistica Memnuna Zvizdić, Udruženje LEGIS Tuzla, Fondacija za osnaživanje žena (Sarajevo), Helsinški parlament građana Banja Luka, Fondacija INFOHOUSE (Sarajevo), UŽR „Bolja budućnost“ Tuzla i Centar za podršku organizacijama CENSOR (Tuzla).

This material is completely or partly financed by the Swedish International Development Cooperation Agency (Sida) and Kvinna till Kvinna. Sida and Kvinna till Kvinna does not necessarily agree with the opinions expressed. The author alone is responsible for the content.

Uz finansijsku podršku:

